

Aarhus byråds journalsager (J. Nr. 230-1879)

Originalt emne

Fattigvæsen

Fattigvæsen/Administration

Fattigvæsen/Fattiggaarden

Fattigvæsen/Fattigvæsen i Almindelighed

Fattigvæsen/Tvangsarbejdsanstalt

Indholdsfortegnelse

- 1) [Byrådsmødet den 6. november 1879](#)
- 2) [Byrådsmødet den 13. november 1879](#)
- 3) [Byrådsmødet den 30. juni 1881](#)
- 4) [Byrådsmødet den 8. september 1881](#)
- 5) [Byrådsmødet den 10. maj 1883](#)
- 6) [Byrådsmødet den 17. maj 1883](#)
- 7) [Byrådsmødet den 24. maj 1883](#)
- 8) [Byrådsmødet den 7. juni 1883](#)
- 9) [Byrådsmødet den 14. juni 1883](#)
- 10) [Byrådsmødet den 25. oktober 1883](#)
- 11) [Byrådsmødet den 8. november 1883](#)
- 12) [Byrådsmødet den 15. november 1883](#)
- 13) [Byrådsmødet den 22. november 1883](#)
- 14) [Byrådsmødet den 6. marts 1884](#)

Uddrag fra byrådsmødet den 6. november 1879 - side 3

[Til første side](#)



[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 230-1879)

Fra Overlærer Kraiberg forelaa, i henhold til hvad der i saa henseende blev bebudet under budgetforhandlingen i mødet den 23de f. M., forslag sit nedsættelse af et Udvalg fir at drøfte spørgsmaalet om Byens Fattigvæsen.

Byraadet besluttede at nedsætte et Udvalg, som foreslaaet, bestaaende af 7 medlemmer, med ret for samme til at lade udenforstaaende personer deltage i forhandlingerne.

(Se mødet den 23de Novbr.)

Uddrag fra byrådsmødet den 13. november 1879 - side 2

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 230-1879)

Til Medlemmer af det i forrige Møde nedsatte Udvalg angaaende Omorganisation af Fattigvæsenet valgtes ved skriftlig Afstemning og A. Langballe.

Uddrag fra byrådsmødet den 30. juni 1881 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 230-1879)

Fra det i mødet den 6te Novbr. 1879 til at fremkomme med forslag til en forandret ordning af Fattigbestyrelsen her i Byen nedsatte udvalg var modtaget en Skrivelse, hvori udtales, at forinden det skrider videre med sine arbejder kunde Udvalget ønske at modtage Byraadets bestemmelse af, om der som et led i den endelige ordning skal ansættes en Fattiginspektør her i Byen. Spørgsmaalets afgjørelse blev udsat til et senere Møde. (Se mødet den 8de Septbr.)

Uddrag fra byrådsmødet den 8. september 1881 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)



(J. Nr. 230-1879)

Ved fornyet Behandling af det i Mødet den 30te Juni fremsatte Spørgsmaal om Bestikkelsen af en Fattiginspektør her i Byen, forkastedes et af Kraiberg stillet Forslag om, at Sagen skulde udsættes til næste Aar, hvorefter følgende af E. Kjer stillede forslag blev vedtaget:

"Idet Byraadet udtaler, at det ikke principielt har noget at indvende mod Ansættelsen af en Fattiginspektør, naar det iøvrigt kan vinde Overbevisning om, at den hele Reform som paatænkt vil være formaalstjenlig, opfordres Udvalget til at fremsætte sit Forslag som helhed."

Uddrag fra byrådsmødet den 10. maj 1883 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 230-1879)

Under Henvisning til den i Mødet den 8. September 1881 fattede Beslutning meddelte det Udvalg der i sin Tid er blevet nedsat til at tage en Omordning af Fattigvæsenets Bestyrelse under Overvejelse, at det af Hensyn til den paatænkte ny Ordning maatte anse en delvis Ombygning af Fattiggaarden for paatrængende nødvendig, og at det derfor i Henhold til nedenstaaende skriftlige Fremstilling maatte begjære dette Spørgsmaal sat under Forhandling og bragt til Afgjørelse, forinden det kunde fremkomme med endelige Forslag i den antydede Retning.

Nævnte Fremstilling er saalydende:

Aarhus Fattiggaards Ombygning.

Efter den af Aarhus Byraad i 1869 vedtagne Plan er Fattiggaarden beregnet paa en normal Belægning af 100 Lemmer, 20 Syge.

Ved Udgangen af 1882 fandtes 135 Lemmer, 28 Syge, 2 Børn.

Pladsen er for Tiden benyttet paa følgende Maade:

Nordøstlige Fløj.

Kontorer.



Belægningsstuer for 6 Mænd, 4 Kvinder, 1 Barn.

Sydøstlige Fløj.

Stueetagen.

En Arbejdsstue, for tiden belagt med 6 Mænd 2 Kvinder, 1 Barn

Belægningsstuder for 6 Mænd, 33 Kvinder, 1 Barn

1. Sal /Sygestuerne):

2 Værelser for Diakonisterne

Sygestuer for 12 Mænd, 16 Kvinder, 1 Barn

Sydvestlige Fløj.

Kjælderen:

Økonomilejligheden:

Stueetagen:

Beboelser for Husholdersken, Opsynsmanden og Inspektøren.

Belægningsstuer for 5 Mænd, 8 Kvinder, 1 Barn

Nordvestlige Fløj.

Stueetagen:

Bedesalen, Badstuen.

Fnatstuen 1 Mand, 8 Kvinder, 1 Barn

Belægningsstuer for 25 Mænd, 8 Kvinder, 1 Barn

Lateris 49 Mænd, 63 Kvinder, 2 Børn Transport: 49 Mænd, 63 Kvinder, 2 Børn.

1. Sal:

2 Arbejdsstuer.

Belægningsstuer for 31 Mænd

Tvangsafdelingen.Cellerne 2 Mænd

Belægningsstuer for 18 Mænd

Af foranstaaende Oversigt vil det ses, at Fattiggaarden er stærkt overfyldt, hvad der ogsaa daglig føles. Det har saaledes for den kvindelige Afdelings Vedkommende været nødvendigt at belægge Arbejdsstuen, og det er næsten en Umulighed at skaffe Plads til flere. Paa den mandlige Afdeling har man kun kunnet rumme de faste Lemmer ved, til stor Gene i forskellige Henseender, at belægge Tvangsafdelingen, og flere Gange har man havt al Udsigt til at maatte benytte Bedesalen til Belægningsstuen, hvad dog hidindtil er undgaaet. Det er derfor uden for al Tvivl, at en Udvidelse, blot for at kunne rumme det stedse vorende Antal Fattiglemmer, er paatrængende nødvendig; men hertil kommer, at flere andre Forhold gjør den lige saa nødvendig, og det jo før jo heller.

Den i de senere Aar saa stærkt stigende Tilvækst af faste Lemmer medfører nødvendigt en Forøgelse af Opsynet. Som det senere skal paavises, er et grundigt og stadigt Tilsyn med Arbejdet næsten en Umulighed i Øjeblikket; men selv om Arbejdsstuerne blive lagt bedre, og Arbejdet mere samlet, vil en enkelt Opsynsmand dog ikke kunne overkomme Tilsynet, og der maa derfor skaffes Bolig baade til en gift og en ugift Opsynsmand.

Der skal ikke paavises Trangen til og Nyttens af en Afdeling for Husvilde; men vil man have en saadan, savnes fuldstændig Plads, da der dertil vil medgaa 6 a 7 af hinanden uafhængige Værelser.

Skjøndt Sygeafdelingen i det hele taget maa siges at være meget tilfredsstillende, er dog ogsaa den ved at blive fyldt, og der savnes et Værelse for Lægen til Undersøgelse af Patienterne.

Men hvad der gjør en Udvidelse og Forandring paatrængende nødvendig er, at de sanitære Forhold i flere Henseender ere højst uheldige.

Det maa være paafaldende for enhver, der har besøgt andre lignende Anstalter, hvor daarlig Luften er paa Aarhus Fattiggaard baade paa Arbejdsstuerne, Belægningsstuerne og de udenfor disse løbende Gange. Grunden hertil maa vel for en Del søges i, at der intet Steds kan skaffes Gjennemtræk og at der mangler al egentlig Ventilation, hvad der for Gangenes og Arbejdsstuerne Vedkommende hovedsagelig vil kunne afhjælpes ved Opførelse af Ventilations-Skorstene, men dette vil ikke kunne strække til for Belægningsstuerne Vedkommende, saa længe visse Forhold ikke forandres.

For Tiden udleveres nemlig al Maden i Kjøkkenet, og Lemmerne maa herfra selv bringe

den over Gaarden til Belægningsstuerne, hvor den fortæres. Den Madlugt, der opstaar paa Stuerne, kunde vel skaffes bort ved Udluftning, hvis ikke for det første Levningerne fra Maaltiderne hengjemtes sammen med Gangklæder og andet i selve Stuerne, og for det andet Lemmerne udenfor Arbejdstiderne vare henviste til Belægningsstuerne, hvad der i høj Grad vanskeliggjør en grundig Udluftning. Det er derfor nødvendigt, at der indrettes særlige Spisestuer med Skabe til Opbevaring af Levningerne fra Maaltiderne. Herved vil ikke alene al Madluft paa Stuer og Gange kunne undgaas, men man vil kunne opnaa som Regel at faa Belægningsstuerne gjort til Sovestuer, der strax efter Rengjøringen om Morgenens afsluttes, efter at et tilstrækkeligt Antal Vinduer ere aabnede, og at Lemmerne kun faa Adgang til dem, naar de skulle sove.

Endelig maa det fremhæves som en følelig Mangel ved Fattiggaarden, at Arbejdsstuerne ere baade for faa og for smaa. Der er ikke uden Grund rejst den Anke mod vor Fattiggaard, at Arbejdet derude giver for lidt Udbytte. Utvivlsomt er det imidlertid, at en medvirkende Aarsag hertil er, at Arbejdskraften paa Grund af Mangel paa Plads er i høj Grad splittet, og at et stadigt Tilsyn derfor er en Umulighed. Der findes for Tiden i 1 Arbejdsstue paa den kvindelige Afdeling og 2 paa den mandlige. At Arbejdsstuen for Kvinder tillige maa benyttes til Belægningsstue er højst uheldigt, men paa den mandlige Afdeling ere Forholdene betydelig værre. Her findes nemlig kun 2 Arbejdsstuer, der ere saa overfyldte, at under Arbejdet den ene ikke kan undgaa at genere den anden, saa meget mere som flere af de udførte Arbejder, Sivfletning, Binding af Baand m. m., fordrer megen Plads. Derfor maa ogsaa Arbejder af meget forskellig Natur udføres i samme Værelse, som Skomagerarbejde, Vævning, Poseklistring osv., og endelig maa der benyttes forskellige Smaarum til at putte Haandværkere ind i. Naar der saa findes en Arbejdsstue i østlige Fløjs Stueetage, 2 paa vestlige Fløjs 1ste Sal, et mindre rum i sydlige Fløj og 2 Værksteder paa forskellige Steder i Tvangsafdelingen, og naar der endda beskæftiges Folk i Haven, i Gaarden med Stenslagning og Brænde hugning og ved Rengjørings-Arbejderne, saa vil det indses, at et samlet Overblik over og Tilsyn med Arbejdskraften er en Umulighed. Skal der komme virkeligt Udbytte af Arbejdet, maa dette koncentreres, den meget Splittelse maa opgives, og mere Ensartethed i Arbejdets forskellige Grene indføres, men hertil hører først og fremmest store Arbejdsstuer, i tilstrækkeligt Antal og med saa bekvem Forbindelse som muligt. Endvidere maa Arbejdsstuerne forsynes med en saadan Belysning, at Arbejde om Aftenen dog ikke er en ren Umulighed. Naar det saaledes af ovenstaaende synes godtgjort, at en Udvidelse af Fattiggaarden af meget forskellige Hensyn er nødvendig, kunde man



spørge, hvormeget skal der da bygges? Her formenes det at være baade rigtigst og i Virkeligheden ogsaa billigst at indrette Forandringen paa, at ikke alene den øjeblikkelige Trang afhjælpes, men ogsaa en ny Tilbygning, i det mindste i en Række af Aar, ikke behøves. Det er klart, at en Forandring og Paabygning, hvorved Fundament og Tag spares, maa være den billigste, og en saadan har man ogsaa tænkt sig. En Paabygning paa to af Fløjene vil ikke være tilstrækkelig; en Paabygning paa 3 af Fløjene vil tage sig meget uheldig ud, og en Forlængelse af østlige og vestlige Fløj vil dels indsnævre Pladsen i Baggaarden mere end ønskeligt, dels ogsaa blive dyrere, da en samtidig Paabygning ikke vil kunne undgaas. Der staar saaledes tilbage at forhøje alle 4 Fløje en Etage og at benytte Loftstommene, og dette maa vistnok siges at være baade den billigste og den bedste Plan, og det er den, der er fulgt paa medfølgende Tegninger.

Da Afdelingen for Kvinder er mindre end den for Mandfolk, har man tænkt sig at bytte dem om, saaledes at Mændene faa den sydøstlige Fløj og Kvinderne den nordvestlige. Herved vil der i den nordvestlige Fløj kunne opnaas Plads til en Afdeling for Husvilde, der maa have særlig Adgang udenfra og særlig Gaardsplads, hvad der lettest lader sig skaffe til Veje ved denne Fløj.

Pladsen tænkes saa benyttet paa følgende Maade:

Nordøstlige Fløj.

Stueetagen:

Til venstre for Porten den gifte Opsynsmand og Opgang til 1. Sal. Til højre Passage gennem et Forværelse - hvorved opnaas, at Porten kan holdes lukket - Portnerværelse, Kontor og Udvalgsværelse.

1. Sal (ny):

Inspektørens Lejlighed og et Værelse for Husvilde, der vil komme i direkte Forbindelse med Husvildeafdelingen i vestlige Fløj.

Loftsrum

med 4 Kachotter.

Sydøstlige Fløj.

Stueetagen:

Belægningsstuer til 46 Mænd " Kvinder

(Kubikrummet varierer mellem 412 og 480 Kubikfod pr. Individ.)

1. Sal:

Belægningsstuer til 48 Mænd "Kvinder

(ca. 430 Kubikfod pr. Individ.)

2. Sal (ny):

Belægningsstuer til 50 Mænd "Kvinder

(ca. 400 Kubikfod pr. Individ.)

Kvisten (ny):

2 Arbejdsstuer 21' x 16'

2. do 21' x 36'

Sydvestlige Fløj.

Kjælderen:

Som tidligere skulde denne benyttes til Kjøkken- og Økonomilejlighed.

Stueetagen:

2 Spisestuer, 26' x 36' hver.

Desuden et Værelse til Udlevering af Mad

Lateris: 144 Mænd " Kvinder Transport: 144 Mænd " Kvinder

1. Sal (ny):

Sygestuer for 24 Mænd " -

(600 Kubikfod pr. Individ.)

3 Værelser for Diakonisterne og

2 Badstuer

2. Sal (ny):

Sygestuer for " Mænd 20 -

(ca. 640 Kubikfod pr. Individ.)

1 Værelse for Diakonisterne og

1 Værelse for Lægen til Undersøgelse af Patienterne.

Nordvestlige Fløj.

Stue-Etagen:

Bolig for en ugift Opsynsmand.

Bolig for Husholdersken.

Belægningsstuer for " Mænd 22 -

(ca. 400 Kubikfod pr. Individ.)

Bedesalen.

1. Sal.

1 Værelse for Husvilde.

Belægningsstuer for " Mænd 41 -

(ca. 400 a 460 Kubikfod pr. Individ.)

2. Sal (ny):

1 Værelse for Husvilde.

Belægningsstuer for " - 41 -

(400 a 435 Kubikfod pr. Individ.)

Kvisten (ny):

1 Arbejdsstue 21' x 16'

1 do. 21' x 37'

4 Værelser for Husvilde.

Tvangsafdelingen.

I denne findes for Tiden Cellerne, der maa bibeholdes, og 2 Belægningsstuer, der tænkes indrettede til et samlet Værksted for Snedkere

168 Mænd, 120 Kvinder

I kort Oversigt findes der altsaa paa den foreslaaede Plan:

2 Kontorer, 1 Lejlighed for Inspektøren,

1 do. for en gift Opsynsmand,

1 do. for en ugift do.

1 do. for en Husholderske,

4 Værelser til Afbenyttelse for Diakonisterne,

1 Værelse til Afbenyttelse for Lægen,

6 Arbejdsstuer foruden Værkstedet,

9 Sygeværelser til 44 Syge,

21 Belægningsstuer til 144 Mandfolk,

12 do. til 104 Kvindfolk.

Omkostningerne ved Forandringerne og Paabygningen vil, som medfølgende detaljerede Overslag udviser, blive 29,870 Kr.

Ved nogle efter Planens Udførelse foretagne Forandringer kan dette dog nedbringes med 1,870 kr.

Saa at Overslagssummen er 28,000 Kr.

Da en Del af Arbejdskraften vil kunne leveres fra Fattiggaarden selv, vil denne Sum dog endnu kunne bringes en Del ned.

Anskaffelsen af nyt Inventar vil vel medføre en større Udgift, men dels vil denne kunne fordeles paa flere Aar, dels vil Arbejdet hovedsagelig kunne udføres paa selve Fattiggaarden, saa Udgiften kan ikke opgives samlet.

Indlægning af Gas, der vilde være særdeles ønskelig navnlig for Sygestuernes og Arbejdsstuernes Vedkommende, vil ligeledes medføre en Udgift, der ikke i Øjeblikket kan opgives."

Det fremkomne blev foreløbig henlagt i Skabet til næste Møde.



[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 230-1879)

Det i forrige Møde fremlagte Forslag til en delvis Ombygning af Fattiggaarden blev drøftet, hvorefter man besluttede at lade Sagen gaa til 2den Behandling. (Se næste Møde.)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 230-1879)

Det fra forrige Møde udsatte Forslag til en delvis ombygning af Fattiggaarden blev vedtaget den 2den Behandling, hvorefter man besluttede at indhente Sundhedskommissionens Erklæring. (Se Mødet den 7de Juni.)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 230-1879)

Fra Stadslægen var modtaget en Skrivelse af 4de d. M., hvori denne Embedsmand fremsætter sine Anskuelser med Hensyn til det i forrige Byrådsmøde vedtagne Forslag til en delvis Ombygning af Fattiggaarden og navnlig tager Ordet for Oprettelsen af en Arbejdsanstalt i Forbindelse med Fattiggaarden, om muligt ved Anlæg af en Avlsgaard paa Byens Jorder.

Man besluttede at sende denne Skrivelse til Erklæring af Udvalget for Fattigvæsenets Omordning. (SE næste møde.)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)



(J. Nr. 230-1879)

Der forelaa en Skrivelse fra Sundhedskommissionen af 31. f. M., hvori samme efter Byraadets Begjæring meddeler, at den paa enkelte mindre betydelige Undtagelser nær ikke fra sit Standpunkt har fundet noget at erindre imod den i Mødet den 24. f. M. vedtagne Plan for en delvis Ombygning af Fattiggaarden.

Fra Politimesteren forelaa der en Skrivelse af 8de d. M. angaaende samme Sag, hvori denne Embedsmand, der som Formand i Sundhedskommissionen er bleven bekendt med Planen, foruden at fremsætte Bemærkninger i forskjellig Retning til flere af dens Enkeltheder tager Ordet, at der gives den nuværende Arbejdsanstalt for Fattiglemmer af 3die Klasse en saadan Indretning, Eventuel Udvidelse, at den kunde blive anerkjendt af Justitsministeriet som Tvangsarbejdshus.

Efter at det bestaaende Udvalg var blevet forstærket med Müllertz, bemyndigede man samme til i Overensstemmelse med den gjorte Indstilling at træffe Foranstaltning til Omdannelsen af den Bygning paa Fattiggaarden, hvori Inspektøren og Økonomaen hidtil have havt Bolig, hvorimod Sagen i øvrigt gaar tilbage til Udvalget til Erklæring med Hensyn til ovenstaaende Udtalelser af Sundhedskommissionen og Politimesteren. (Se Mødet den 25de Oktbr.)

Uddrag fra byrådsmødet den 25. oktober 1883 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 230-1879)

Fra udvalget for om-ordningen af Fattigvæsenets bestyrelser forelaa forslag til sagens ordning tilligemed en skrivelse af 20de d. M., hvori udvalget erklærer sig over stats lægens i mødet den 7. juli og Politimesterens i mødet den 14. f. M. fremlagte skrivelser angaaende ombygningen af Fattiggaarden og oprettelse af en Tvangs-arbejdsanstalt m. m.

Den nærmere behandling blev udsat til mødet den 8. November, idet de fremkomne forslag imidlertid ville være af foranstalte trykte og omdelte til medlemmerne.

Uddrag fra byrådsmødet den 8. november 1883 - side 2

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)



(J. Nr. 230-1879)

De i Mødet den 25. f. M. af vedkommende Udvalg fremsatte Forslag til Omordning af Fattigvæsenets Bestyrelse m.v. blev drøftede, saaledes at Udvalgets Skrivelse og det i Forbindelse dermed staaende Spørgsmaal om Oprettelse af en Tvangsarbejdsanstalt først blev undergivet Forhandling og ved foretagen Afstemning afgjort derhen, at det vedtoges at anmode Fattigudvalget om at undersøge, hvorvidt der er Anledning til at oprette en Arbejdsanstalt eventuelt i Forbindelse med Amtet.

Drøftelsen af de forelagte Forslag blev derefter fortsat, hvorpaa det vedtoges at indkalde Ændringsforslag til næste Møde.

Uddrag fra byrådsmødet den 15. november 1883 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 230-1879)

De i forrige Møde indkaldte Ændringsforslag til Forslagene angaaende Fattigvæsenets Omordning blev forelagte og afgjorte, hvorefter Hovedforslagene saaledes ændrede vedtoges i endelig Skikkelse.

Det overdroges derefter til Fenger at affatte Forslag til de ved de skete Vedtagelser nødvendiggjorte Forandringer i den kommunale Vedtægt.

Instruxerne for Fattiginspektøren og Opsynsmanden paa Fattiggaarden ville blive optagne i Tillægget til Byraadsforhandlingerne for næste Aar.

Uddrag fra byrådsmødet den 22. november 1883 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 230-1879)

Efter den i forrige møde fremsatte anmodning have Fenger forelagt forslag til de forandringer i den kommunale vedtægt, der er bleven nødvendiggjorte ved den skete omordning af Fattigvæsenets bestyrelsesmaade.



Med nogle tilkomne ændringer blev forslaget befaldet, hvorefter sagen under 4.Decbr. blev indsendt til Ministeriets approbation, der modtoges ved en kommunikation af Indenrigsministeriets skrivelse af 4. Jan. 1884, som fremlagdes i Byraadets møde den 10. f. M. til efterretning og videre bekendtgørelse for Fattigudvalget, hvem det blev overdraget at fremkomme med nærmere indstilling om ordningens ikrafttrædelse.

Uddrag fra byrådsmødet den 6. marts 1884 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 230-1879)

Der fremlagdes Kommunikation at en Skrivelse fra Indenrigsministeriet af 25de f. M., hvorved paa given Anledning approberes, at der i Byvedtægtens § 36 blandt de Funktionærer, der ansættes af Byraadet med ½ Aars Opsigelse tilføjes: Fattiginspektøren. (Se Tillæget, Side 2 og mødet den 22de Novbr. f. A.)

